

Tarih, Doğa ve Kültürlerin Buluştuğu Kentler...

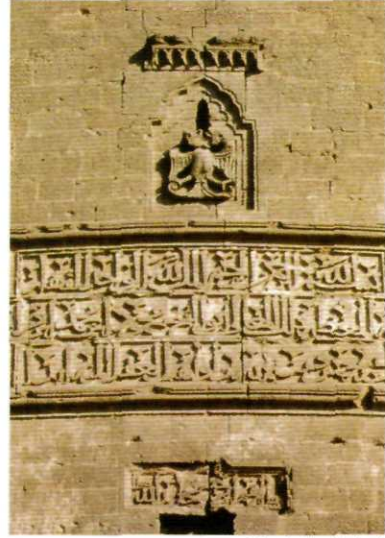
Özge Temel

Geçen ay yolumuz Türkiye'nin güneydoğu taraflarına düştü. Önce Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin başşehirini sayılabilecek Diyarbakır'daydık. Rotamızı oradan evleriyle ünlü Mardin'e, oradan da gümüş işlemeçiliğiyle ünlü Midyat'a çevirdik. Midyat'tan sonraki durağımız tarih, doğa ve kültürlerin buluştuğu antik kent Hasankeyf idi. Son olarak akşam üstü çayımızı hafif acımtırak petrol kokusunu soluyarak Batman'da içtik.

DİYARBAKIR

Kuzey Mezopotamya'da binlerce yıldan beri yaşatmış birçok medeniyetin canlı izlerini taşıyan bir tarih ve kültür kenti, Diyarbakır. Tarihin ilk çağlarından beri Güneydoğu Anadolu'da Mezopotamya ile Anadolu, Asya ile Avrupa'nın kesişme noktasında ve ipek yolu üzerinde her zaman askeri, siyasi ve sosyal bakımdan önemini koruyabilmiş bir merkez.

M.Ö. 7000 yıllarında Çayönü'nden başlayan ve günümüze kadar gelen sadece bölgede değil dünya tarihinde de önemli roller oynayan birçok uygarlık bu yörede çok değerli eserler bırakmışlar. Bu eserlerin başında "Diyarbakır Surları" geliyor. Surlar üzerinde birçok medeniyetin izlerini günümüzde bütün canlılığı ile görmek mümkün. Özellikle Roma, Bizans, Abbasi, Selçuklu, Artukoğulları, Akkoyunlu ve Osmanlılara ait çok değerli burç, kapı, kitabe ve çeşitli hayvan ve bitki kabartmaları bulunmaktadır. İç Kale ve Dış Kale olarak iki kısma ayrılan Diyarbakır Surları, basit bir duvar

"Diyarbakır Surları"

olmanın ötesinde kuruluşundan bu yana bu topraklarda yaşayan birçok medeniyetin en güzel ve canlı izlerini yan yana taşıyan bir yapı, insanlığın ortak kültür mirası, bir açık hava müzesi ve hiç kuşkusuz yörede görülmeye değer yerlerin başında gelen insanlık tarihinin en büyük miraslarından biri. Surların yanısıra bütün İslam dünyasının en eski camilerinden olan Ulu Cami, eski Silvan yolu üzerinde bulunan Ongözlü Köprü ile Diyarbakır-Bitlis yolu üzerinde görkemli bir Artuklu eseri olan Malabadi Köprüsü de mutlaka görülmesi gereken yerlerden.

Kültür ve Sanat

Biz orada bulunduğumuzda henüz karpuz mevsimi gelmediğinden meşhur Diyarbakır karpuzunu vatanında yeme şansımız olmadı fakat en az karpuzu kadar ünlü olan çiğەر tavasından tatmadan gitmedik şehirden. Şayet bir gün sizin de yolunuz Diyarbakır'a düşerse, çiğەر yemeden geçmeyin o taraflardan.

MARDİN

© Berrin Erdiç, "Mardin"

Sihirli kürenin panldayan sanat eserleri,
Mardin' i geçmişten bugüne taşıyan evleri,
Ruhlardaki huzurun, kalplerdeki ferahlığın izleri
Mezopotamya'nın ve dünyanın vazgeçilmezleri
Bir başkadır Mardin evleri...

Mardin'de ataların yaşayışlarındaki gönlü genişliği, belki ehl-i keyf tarzları, nargile dumanı sinmiş nakışları, çok çocuklu yaşamı ve mutlaka paylaşımına dayalı taş güzelliklerinin sıcak yuvaya dönüştüğü oymaları ve işlemlerin diyan evler... Yıldızlar altında devasa şatolar, güneşle birlikte muhteşem sarayları bile kaskandıran Mardin evleri... Türkiye'de mutlaka gidip görülmesi gereken yerlerin başında geliyor Mardin ve tarihi bütün ihtişamıyla gözler önüne seren Mardin evleri...

SAFRAN RENGİNDE BİR MANASTIR: DEYRÜLZAFARAN

Mardin'in 3-4 km doğusunda bulunan ve Süryanilerin tarihi ve dini değerleri arasında bugüne kadar ayakta kalabilmiş müstesna bir abide olan Deyrülzafaran Manastırı 639 yıl boyunca dünya Süryanilerinin Patriklik merkezliğini yapmış. Bundan 1600 yıl önce güneşe tapanların bir mabeti olarak kurulan Deyrülzafaran Manastırı, adını bir zamanlar bu dağlarda açan safran çiçeklerinden almış. Rivayete göre manastırın duvarlarına renk vermesi amacıyla Deyrülzafaran inşa edilirken sıvasında safran çiçekleri kullanılmış ve safran çiçekleri Deyrülzafaran Manastırı'na renklerini sunduktan sonra bu ovalardan, dağlardan çekip gitmişler.

Bu yapıda dikkatimizi çeken en önemli özellik tavan yapısıydı. Tavanı oluşturan taşlar, aralarında herhangi bir harç olmaksızın birbirine kenetlenmiş halde duran geometrik yapıdadır.

Eğer yolunuz Mardin'e düşerse, geçmişten günümüze kadar gelen ilgi çekici kiliseleri, kubbe ve sütunları, ahşap el işlemeli kapıları Süryanilerin dini ve tarihi değerleri arasında dünya çapında eşsiz bir abide niteliğini

© Berrin Erdiç, "Deyrulzafaran"

© Berrin Erdiç, "Deyrulzafaran"

© Berrin Erdiç, "Deyrulzafaran"

Yurdumuzda en önemli telkari merkezi, Mardin'in Midyat ilçesidir. Midyat'ta çok fazla kalamadık fakat gezip gördüğümüz kadıyla her türlü takı çeşidinden anahatlıklara (üzerine istediğiniz birşeyi yazdırabilirsiniz), sigara ağızlıklarından tütün kutularına, fincan zarflarından çeşitli tep-siler, kemerler, tepelikler ve aynalara kadar çok çeşitli Midyat işleri son derece kıymetli ve zariftir.

HASANKEYF

Midyat'tan sonraki durağımız tarih, doğa ve kültürlerin buluştuğu antik kent "Hasankeyf"ti. Hasankeyf'in ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu bilinmiyor; ancak şehir ve etrafındaki binlerce mağara insanların buraya çağlar öncesinden yerleştiğini gösteriyor. Yapılan kazı çalışmalarında M.Ö. 5000 yıllarında buralarda yaşayan Humi ve Mitani medeniyetlerinin izlerine rastlanmıştır. M.Ö 3500 yıllardan itibaren de Dicle ve Fırat Havzasında Sümerler, Akadlar, Asurlar, Babiller, Medler, Persler, Büyük İskender İmparatorluğu, Selevkoslar ve Partların hüküm sürdükle-

ri bilinmektedir. Milattan sonraki ilk çağlardan itibaren Romalıların hakimiyeti altında

olan kent, İslami dönemde sırası ile Emeviler, Abbasi-ler, Hamdaniler ve Mervaniler'in hakimiyeti altına girmiştir. Selçukluların Anadolu'ya gelmesinin ardından kente Artuklular sahip olmuşlardır. Daha sonra Eyyubi ve Akkoyunluların hakimiyeti altına giren şehir, Çaldıran Savaşı'nın ardından Osmanlıların hakimiyetine geçmiş ve Cumhuriyetle birlikte Mardin'in Gercüş ilçesine bağlı bir nahiye olmuştur. 1990 yılında Batman'ın il olması ile burası kaza merkezi yapılarak bu ile bağlanmıştır.

Dicle nehri kenarında 100 m yükseklikte yekpare kaya

günümüzde bütün görkemiyle muhafaza etmekte olan 1600 yıllık bu manastırın gömeden geçmeyin.

MİDYAT

Mardin evleri ve Deyrulzafaran'dan sonra rotamızı Midyat'a çevirdik. Midyat deyince akla ilk gelmesi gereken şey "telkari" yani gümüş işlemeciliği. Bu sanatın kaynağının Mezopotamya ve eski Mısır olduğu sanılmakta. Buralardan Uzak Doğu'ya, başka bir koldan ise Anadolu'ya ve Anadolu üzerinden de Avrupa'ya yayıldığı bilinmekte.

© Berrin Erdinç, "Hasanköy"

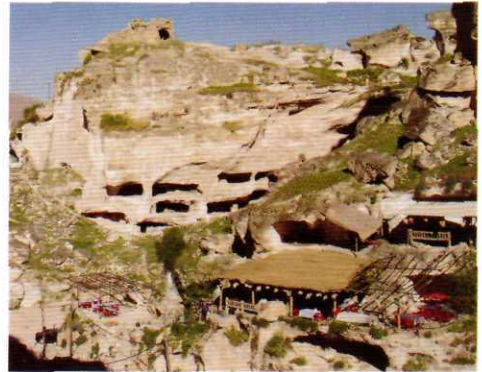
kütlesi üzerinde yer alan Hasanköy kalesi yaklaşık 200 mağarayı içine almaktadır. Kalenin 3 adet kapısı mevcut; Aslan Kapısı olarak adlandırılan birinci kapı, Eyyubi dönemine ait olduğu tespit edilen ve Yılanlı Kapı olarak bilinen ikinci kapı ve kitabesi silindiğinden hangi döneme ait olduğu bilinmeyen üçüncü kapı. Biz kaleye İkinci yani Yılanlı Kapı'dan girdik. Rivayete göre bu kapıdan içeri girildiğinde artık kalenin hiçbir yerinde sizi yılan sokmazmış, bu kapıdan çıktığınızda ise bu sihir bozulmuş. Bunu da orada gelen turistlere rehberlik hizmeti veren ve belediyenin eğitim vermiş olduğu sertifikalı yöre gençlerinden öğrendik. Kalenin içerisinde bulunan Küçük Saray, Büyük Saray ve Ulu Cami, Dicle Nehri'nin doğusunda köprü ayağına yakın bir mekide yer alan El-Rızk Cami, Sultan Süleyman ve Koç Camileri, Akkoyunlulara ait tek eser olan Zeynel Bey türbesi ve Osmanlı döneminden kalma tek eser olan hamam görülmesi gereken tarihi eserler. Ve tabii dünyanın en büyük ve en gösterişli taş köprüsü olarak bilinen Hasanköy Köprüsü... Ne zaman yapıldığı ile ilgili kesin bir belge olmamasına karşın, Asur dönemine ait olabileceği ihtimalinin yanısıra Artuklular döneminde tamir edilerek ulaşılabilir hale getirildiği biliniyor. Araştırmalara göre köprünün en büyük kemerinin ortası ahşaptandı. Düşman şehre saldırdığı zaman bu ahşap kısım yerinden kaldırılır, düşmanın şehre girişi engellenir-

miş. Bu özelliğin köprünün ömrünü kısalttığı düşünülmekte. Köprünün önemli özelliklerinden biri de orta ayaklar üzerinde yer alan ve 12 burcu simgelediği tahmin edilen figürler. Bir ikisi dışında tahrip olmuş ve şekil olarak ne ifade ettikleri anlaşılabilir hale gelmiş. Köprünün ne zaman yıkıldığı da bilinmiyor.

Mağaralara gelince; Hasanköyde yaklaşık 5000 irili-ufaklı mağara bulunmaktadır. Bu yüzden bazı araştırmacılar buraya mağara sakinlerinin başkenti demiş. En eski çağlardan beri mağaralar iskan yeri olarak

kullanılmış. Mağara evlerin çok değişik şekillerine rastlamak mümkün. Küçük rehber arkadaşımız Murat'tan öğrendiğimiz kadıyla Hasanköy mağara evlerinde yaşayan 2 aile var ve bunlardan bir tanesi de Murat'ın ailesi.

Kaleyi ve etrafı gezdikten sonra yemek yemek için tarihi Yol Geçen Hanı'na gittik. İsterseniz nehrin kıyısındaki ahşap masalarda isterseniz de mağaranın içinde yer sofrasında yiyebilirsiniz yemeğinizi. Menü zengin; balık, tavuk ya da et... Hangisini derseniz.

© Berrin Erdinç, "Hasanköy"

© Berrin Erdinç, "Hasankeyf"

BATMAN

Hasankeyf'ten sonraki durağımız Batman oldu. Vakit yetersizliğinden ve biraz da yorgunluktan Batman'ı gezip görme fırsatımız olmadı. Sadece Bozoğlu Otel'i'nin bahçesinde akşam güneşi eşliğinde rafineriden havaya yayılan hafif acımtrak petrol kokusunu içimize çekerek çaylarımızı yudumladık ve sonra Diyarbakır'a doğru dönüş yolculuğuna koyulduk.

Batman dönüşünde Diyarbakır girişine geldiğimizde uçağımızın kalkmasına daha vakit olduğundan, bir yerde oturup birşeyler atıştırmak istedik. Aslında gruptan kimsenin karnı HIÇ aç değildi, tek amaç vakit geçirmek ve gelmişken "bir çorba - bir salata" yemekti. Fakat restorandaki herşey o kadar lezzetliydi ki, karnları hiç aç olmayan bizler belki de hayatımızda daha önce yemediğimiz kadar çok yemek yedik. Yoğurt çorbası, nar ekşili bol naneli domates salatası, lahmacun, içli köfte, çiğ köfte, yoğurtlu semiz otu, kebaplar, künefe vb.

Sadece bir çorba-bir salata yemek için durduğumuz restoranda kıtlıktan çıkmışçasına saldırdığımız muhteşem lezzetler ile o lezzetleri bize yetiştirmek için etrafımızda an gibi koşuşturmak zorunda kalan garsonların telaşlı halleri ve diğer müşterilerin bizlere dehşet dolu gözlerle bakışları bu geziden aklımda kalan en unutulmayacak manzara.

Bir gün Diyarbakır'a yolunuz düşecek olursa Alıpınar mah. 19. sok. Mardin Yolu üzerindeki Özler Et Lokantası'na uğramadan geçmeyin. Tel: 0412 233 82 82 - 0412 236 85 85